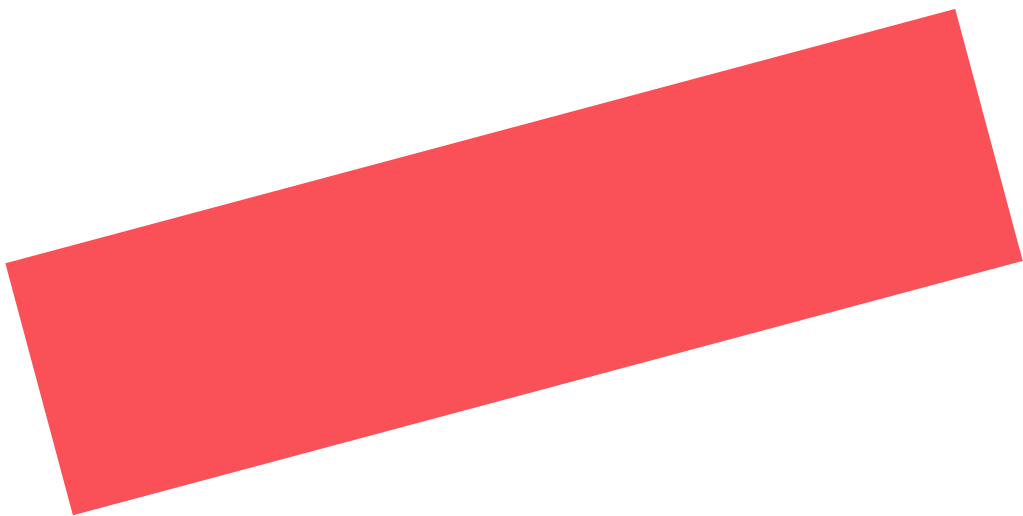

HRDINOVÉ KAPITALISTICKÉ PRÁCE

Saša Uhlová

HRDINOVÉ KAPITALISTICKÉ PRÁCE

Saša Uhlová

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.

Saša Uhlová

Hrdinové kapitalistické práce

Vydala Grada Publishing, a.s. pod značkou Cosmopolis jako svou 6925. publikaci

Grada Publishing, a.s.
U Průhonu 22, Praha 7
obchod@grada.cz, www.grada.cz
tel.: +420 234 264 401, fax: +420 234 264 400

Odpovědná redaktorka Alice Zavadilová
Obálka, sazba a grafická úprava Barbora Klimszová
Fotografie v textu Saša Uhlová

Počet stran 256
První vydání, Praha 2018
Vytiskla tiskárna FINIDR

© Grada Publishing, a.s., 2018
Cover Design © Grada Publishing, a.s., 2018

ISBN 978-80-247-1736-4 (ePub)
ISBN 978-80-247-1774-6 (pdf)
ISBN 978-80-271-0714-8 (print)

předmluva	8
úvod	10
motol	16
úřad práce	48
albert	54
inspektorát práce	98
vodňany	104
odbory	158
krupka	166
rozhovor	198
ozo	216
agentury	250

Umění zůstat v pozadí

Apolena Rychlíková

„Narodila jsem se na okraji,“ říká o sobě v jednom z rozhovorů Saša Uhlová, dost možná nejlepší česká novinářka současnosti. Na rozdíl od jiných nevnímala Saša takový okraj nikdy pejorativně, i proto možná považovala za důležité v něm zůstat.

Poprvé jsme se nad „hrdiny“ potkaly v létě roku 2016 a na zahrádce u piva jsme toho chtěly hrozně moc. Texty, film, výstavu, diskuze po celé republice, ale hlavně změnu. Změnu pro ty, kteří se ve společnosti, která o sobě mluví jako o „moderní“ nebo „nejlepší možné“, nedokážou uživit každodenní dřině navzdory. Jsou to lidé, o jejichž příběhy se většinová společnost přestala zajímat - částečně proto, že individualistický narativ smetl solidaritu jako zpátečnickou myšlenku, částečně proto, že atmosféra orientovaná na úspěch ze své podstaty nedovolovala hlubší zamyšlení se nad problémy dnešní doby. Dost možná kvůli tomu, že začít o nich uvažovat v souvislostech by mohlo ohrozit samozřejmost, se kterou je naše polistopadové směřování prezentováno na veřejnosti

jako jediné správné a jediné svobodné.

Když jsem poprvé pochopila, že se hrneme do možná našeho životního dobrodružství, měla už Saša obarvené vlasy a na úřadě žádala o změnu jména. Bylo to logické: nechtěla se vystavit nebezpečí z prozrazení. Ne snad proto, že by se tak bála, ale proto, že nechtěla ohrozit projekt. Z každé její myšlenky, z každého slova nebo gesta byla cítit opatrnost. Taková, která není zbabělá, taková, která vyvěrá z empatie a strachu, že pokazí-li se něco, doplatí na to především ti, kteří se sami nedokážou bránit. Tento přístup (místy až fyzicky) prostupuje nejen každou reportáž z cyklu Hrdinové kapitalistické práce, náš film Hranice práce a všechny rozhovory, které Saša během posledního roku dala. Prostupuje a určuje celý systém Sašiny práce. A v tom je právě její největší devíza.

Během těch osmi měsíců, kdy jsme spolupracovaly, jsme ani jednou nepomyslely na to, jakou bude mít celý projekt odezvu. Nenapadlo nás to. Nevěřily jsme si, bály jsme se, že to bude zbytečné. Když Saša odešla ze své poslední práce, řekla mi: „Mám pocit, že jsem toho neudělala dost. Mohla jsem jít do dalších prací, mohla jsem někde zůstat delší dobu, mohla jsem jít na noční, mohla jsem se víc ptát, víc si všímat.“ Není to pravda - nemohla pro ten projekt udělat víc, nemohla udělat víc pro lidi, kteří se její intimní a neegoistickou sondou do jejich každodennosti mohli - byť jen na malou chvíli - zase cítit

jako plnohodnotní členové naší společnosti.

Dnes, s odstupem necelého roku, přemýšlím o tom, co jsme spolu zažily, a vybavuje se mi několik klíčových momentů. Den, kdy Saša poprvé přišla z práce v prádelně mezi nás a cloumal s ní vztek, stejně jako obdiv a radost z dobře vykonané práce. Chvilé, kdy nám jeden z jejích kolegů lakonicky řekl, že na záchodě má uvázanou katovskou smyčku, a ani jedna z nás se nedokázala ubránit pláči při pohledu na indiánskou knížku, ve které byl na oprátku smrti podrobný návod. Vybavuju si Sašiny myšlenkové pochody v období práce v Albertu, jak seděla na okně a tekly jí slzy, protože doopravdy žila životy lidí, o kterých psala, a žila je tak autenticky, že jsme ji v některých momentech přestali poznávat. Pamatuju si zvuky a vůně z romského ghetta v Krupce, samozřejmost, s jakou Saša dokázala splynout s každým sociálním prostředím, a mou tichou závist, že tohle já nikdy nedovedu.

Je to právě umění zůstat v pozadí, vykročit ze své komfortní zóny a bezbřehá empatie, co ze Saši Uhlové dělají ojedinělou bytost - lidsky i profesně. I když prostoru pro vlastní stěžování bylo během té doby nespočet, Saša nikdy neupřednostnila své starosti před snahou porozumět a zachytit problémy těch, o kterých podávala zprávu. Věřím, že tu naši vytouženou změnu dal právě tento její citlivý přístup do pohybu. Něco mi ale říká, že po přečtení téhle knihy na to přijdete sami.

**Seděly jsme s mojí
švagrovou Monikou
a asi potisící
jsme rozebíraly
pracovní podmínky
v nekvalifikovaných
nizkopříjmových
zaměstnáních.**

Monika mi vyprávěla, co se děje její sestře, která v tu dobu pracovala v jedné pekárně, já jsem se přidala s příběhem paní, která chtěla, abych o podmínkách v její práci napsala reportáž, ale potom couvla. Bála se. Všichni lidé, kteří se mi svěřovali se svými příběhy, se báli a já jsem tehdy ještě úplně nerozuměla proč. Opakovala jsem pořád: jak to udělat? Jak o tom napsat? Psát reportáž, kde vystupují všichni anonymně a někteří by snad chtěli raději anonymizovat i firmu, kde pracují, aby si nikdo nespojil, že to mluvili oni, se mi nechtělo. A tehdy Monika řekla: „Jediná možnost je tam jít a nechat se tam sama zaměstnat.“

Tak se zrodil plán, na jehož realizaci jsem si musela počkat ještě dva roky. Nemohla jsem jen tak přestat vydělávat a začít pracovat v místech, kde by mě platili tak málo, že by mi to nepokrylo ani náklady na mé cesty, ubytování a jídlo. A zároveň jsem potřebovala, aby se můj muž mohl o něco víc věnovat našim dětem a aby nemusel tolik pracovat. O tom, co bych chtěla dělat, jsem se svěřila i Apoleně Rychlíkové, která hned začala vymýšlet, že by mohl vzniknout film a taky výstava. Měly jsme velké plány, a když na podzim roku 2016 vyhlásil Nadační fond nezávislé žurnalistiky výzvu na grant, nabídla mi redakce Alarmu, že o něj požádá na tento projekt. Peníze jsme dostali a mohli jsme začít.

Kdybych na to všechno byla sama, pravděpodobně bych ještě seděla doma a přemýšlela, jak to co nejlépe udělat, anebo bych pracovala v motolské prádelně a dávala si každé ráno předsevzetí, že dnes už opravdu, ale opravdu podám výpověď. Ačkoli to tak možná nevypadá, stojím většinou tam, kam mě postaví. Naštěstí byli kolem mě lidé, kteří mě pohlídali a podrželi

v těžkých chvílích. Apolena mi hledala práce, tlačila na mě, abych do nich nastoupila, aby mě po nějaké době začala přesvědčovat, že už zase musím odejít. Taky mi řekla, ať si změním příjmení, že to bude lepší. Neposlechla jsem ji jen jednou, a to když mi našla inzerát „navěšování živých kuřat“. Tehdy jsem se sekla a řekla jsem „ne, to dělat nebudu“.

Někdy v květnu jsme obě propadly chmurám. Ona proto, že nedokáže natočit film, a já proto, že mi začalo docházet, jak těžké bude slovy popsat to, co vidím, tak, aby to bylo srozumitelné i pro lidi, kteří mají jinou životní zkušenost a podmínky. A taky se mi začal komplikovat původní plán, že můj muž bude doma s dětmi, protože si mezitím našel práci, kterou jsme ovšem nemohli odmítnout. Čím dál víc ve mně vzrůstal pocit, že jsem neudělala dost, že jsem měla ještě zkusit mnohem víc prací, že je to celé takové nedodělané. A zároveň mi začínaly docházet síly.

Byla jsem v čím dál větším vnitřním konfliktu se svým okolím, rezignovala jsem na to, abych některé věci přátelům a rodině vysvětlovala, a měla jsem problém zapisovat si do deníku. Začínala jsem se bát, jak se mi bude vracet do mého předchozího života. Moje okolí mi muselo jemně naznačovat, že ty práce dělám jenom jako, přestávala jsem to chápat. Se svým mužem Tomášem jsem se hádala o tom, jestli manažerka v našem obchodě nese odpovědnost za to, jak to tam vypadá, nebo jestli jen dělá svou práci, jak nejlépe může, a my nemáme právo ji soudit, že se živí zrovna takto. Tomáš mi tehdy říkal, ať si někam napíšu, jak ji hájím, že tomu nebudu sama po několika měsících věřit. Uplynul rok a já tomu, jak jsem ji hájila, věřím pořád. A přidaly se k tomu pochyby, jestli jsem jí svou reportáží neublížila. Protože dobře vím, že jen díky její práci a snaze byly podmínky v našem Albertu o něco lepší než na některých jiných pobočkách. Pochyby, jestli některým lidem svou práci neublížím, nabývaly na síle a čas bohužel ukázal, že některým jsem ublížila. Cesta do pekla je dlážděna dobrými úmysly.

Stalo se i pár dobrých věcí. „Nataša dala stravenky“, v drůbežárně prý přibyla jedna pětiminutová pauza, v Albertu zvyšovali mzdy nejen nově příchozím, ale i stávajícím zaměstnancům.

Za poslední rok jsem se potkala s tolika příběhy a tolika dobrými lidmi, že jsem nakonec plna naděje, že to tady s námi nemůže dopadnout špatně. Děkuju všem svým kolegům ze všech prací, že jste se mnou byli a mluvili. Nebudu vás jmenovat, v příbězích jste pod jinými jmény, ale doufám, že se k vám kniha dostane. Děkuju Jožkovi s Aničkou, že jsem u nich mohla bydlet. Děkuju Ivě s Alešem, že ubytovali Slávka. Děkuju Aničce Václavíkové, kterou mi koncem mé cesty seslalo samo nebe. Děkuju Nadačnímu fondu nezávislé žurnalistiky, že mi umožnil se do toho vrhnout naplno. Děkuju kolegům z Alarmu, že mi dali důvěru. Děkuju všem, kdo jste četli mé reportáže, viděli Apolenin film, přišli na diskuze, napsali mi, mluvili se mnou. Apoleně ani neděkuju, protože to nemá cenu, bez ní by to celé nebylo. Děkuju Alici, že ze mě citlivě, ale důsledně tahala text, který si teď můžete přečíst. A děkuju své rodině, že za mnou stála a podporovala. Rodině v širokém slova smyslu, rodičům, bratrům, švagrovým, Věrce, Máše. Děkuju svým synům, že byli trpěliví a srovnali se s tím, že jsem fyzicky i mentálně na několik měsíců zmizela. A nakonec svému muži Tomášovi, že mě podporoval, fandil mi a že to se mnou celé vydržel.

motol

„Máte nějaké zkušenosti s prádlem?“ zeptala se bez zájmu pěstěná pětáctýřičátnice. Začala jsem blekotat, že jsem pracovala v hostelu a s prádlem mám řadu zkušeností. Moje odpovědi neposlouchala. „Směna začíná v šest hodin ráno v Motole, pracuje se do půl třetí,“ vysvětlovala. Oblečení mi nedají, protože hodně lidí po týdnu, čtrnácti dnech odchází. Dostanu skříňku, kam si budu moct zamknout kafe a svačinu. „Je tam kantýna, ale ta by vám cenově moc nevyhovovala, tak si vezměte nějakou housku. Odpoledne si můžete přibrat další práci, nějaký úklid v Motole, abyste si vydělala víc, tak to lidi dělají.“

Seděly jsme v prázdné čisté kanceláři, na stole a nástěnkách byly všude ofocené ukrajinské doklady. Dostala jsem se tam na základě jejich inzerátu: „MIDIAN - CORAL v.o.s. nabízí volné pracovní místo na pozici Uklízeči a pomocníci ve zdravotnických a sociálních zařízeních v obci Praha. Nabídnutá (minimální) mzda za plný pracovní úvazek je 11000 Kč hrubého. Místo výkonu práce: FN Motol, V úvalu 84, Praha 5, 150 00. První kontakt: email - nataliya.futov@midiancoral.cz, osobně - v sídle společnosti každý pátek od 10-13 hodin, Bělohorská č.p. 274/9, Břevnov, 169 00 Praha 69. Práce v prádelně, počítání a třídění špinavého prádla ve fakultní nemocnici Motol, nevhodné pro uchazeče s kožními onemocněními a astmatiky.“

Chtěla jsem jim nejdřív zavolat, ale v inzerátu nebylo žádné telefonní číslo. A protože byl pátek dopoledne, vydala jsem se tam osobně. Nově opravený dům na Bělohorské voněl omítkou, nikdo neodpovídal na moje zvonění. Do domu jsem se nakonec dostala a temnou chodbou jsem prošla až ke kanceláři. Zvonila jsem a klepala. Bylo jedenáct hodin a paní Nataliya tam měla být od desíti. Už jsem zklamaně odcházela pryč, když jsem na ulici viděla ženu, která by mohla být NataliyíFutovou. Pěkně upravená a oblečená žena na můj dotaz, zda je z agentury MidianCoral, kývla a pozvala mě dál. Česky mluvila téměř bez přízvuku. Moje návštěva pro ni byla rutinou, bylo jí divné jedině to, že mě k nim neposlal pracovní úřad, ale přišla jsem dobrovolně.

Abych mohla nastoupit do práce, musím si v pondělí zajet k doktorce a v úterý v šest se mám hlásit u provozní prádelny paní Nataši. Paní Nataliya mi všechno napsala na papírek. Na druhé straně toho papíru byla výplatní páska jiné Nataliye, která si minuly

měsíc vydělala padesát šest korun na hodinu, 9900 hrubého, 8810 čistého. Minulý měsíc byl prosinec roku 2016 a minimální mzda se zvedla od ledna 2017 na šedesát šest korun na hodinu, nebo na 11 000 hrubého. Smlouvu jsem nedostala, nezeptala se mě ani na jméno, tak snad to klapne.

06. 02. 2017

Pondělí

Dnes jsem jela do Klánovic za doktorkou, která mi měla dát potvrzení, že jsem způsobilá k práci. Našla jsem si trasu přes Černý Most. Dohromady jsem tam jela hodinu a deset minut. Našla jsem ordinaci ve vilce v ulici, kterou jsem měla poznačenou na papírku. Bylo tam víc jak deset lidí a za hodinu měla ordinace končit. Po mně přišlo ještě dalších šest lidí a všichni šli přede mnou. Čekala jsem tam dohromady hodinu a půl a šla jsem úplně poslední. Byla jsem nervózní, doktorka se na mě ale ani nepodívala a řekla jen: „Zdravá jako rybička?“ Odpověděla jsem „ano“. Vyplnila mi ten papír, který do práce potřebuju, a pak mi ještě změřila tlak. Oznámila mi, že ho mám nízký a dodala, že s tím už určitě nějak umím žít. Pak jsme se rozloučily a já šla na vlak. Celé to dohromady trvalo asi čtyři hodiny, v ordinaci jsem nebyla déle než dvě minuty. Zítra v půl pátý vstávám a jdu do práce.

07. 02. 2017

Úterý

Ráno jsem vyjela před půl šestou a krátce před šestou dorazila do Motola. Měla jsem na vrátnici říct, že jdu do prádelny, anebo zavolat Nataše. Zapomněla jsem si doma telefon a na vrátnici o prádelně nikdy nic neslyšeli. Ptala jsem se různých lidí. Jedna lékářka měla dobrou snahu mi pomoci, ale byla úplně bezradná. Rozhlížela se, kdo by to mohl vědět, až jí zrak padl na uklízečku a s nadějí se zeptala jí. Ta neuměla česky, odpověděla ukrajinsky. Nakonec mi lékářka nejistě poradila „zkuste sjet dolů do mínus trojky, nebo čtyřky, někde to tam bude, určitě je to někde v podzemí.“ Sjela jsem dolů výtahem a vylezla na chodbu mdle osvětlenou zářivkami. Nikdo tam nebyl, z šera přijížděly po zemi automatické vozíky, buď prázdné, anebo naložené kovovými krabicemi. Svítila na nich tlačítka, tiše hučely a vydávaly podivné zvuky. Zpanikařila jsem a začala rychle přivolávat výtah, abych se odtamtud co nejrychleji dostala. Ve výtahu jsem potkala nějaké muže, kteří vypadali, že patří k technickému zázemí a ti mi poradili. Byla to opravdu mínus trojka, tak jsem se tam vypravila znovu.

Procházela jsem chodbou kolem jezdících vozíků, minula jsem ohromnou kuchyň, až jsem na konci chodby konečně objevila dveře s nápisem prádelna. Vešla jsem dovnitř a došla k nějaké kanceláři. V ní byla asi padesátiletá paní, ale nebyla to Nataša. Ta dorazila až v půl sedmý. Byla to mladá Ukrajinka, mluvila taky dobře česky, měla odbarvené vlasy a působila uspěchaně, na dveřích své kanceláře měla nápis MidianCoral. Dovedla mě do šatny, ukázala mi moji skříňku a řekla mi, že si musím koupit svůj zámek. Dobře, že jsem si vzala svoje pracovní oblečení, protože ona žádné neměla. Pak mě dovedla dolů ta druhá paní, co byla v kanceláři, ta se taky později převlíkla do pracovního a něco dělala.

Když mě vedla po schodech o patro níž, svěřovala jsem se jí se svými obavami, že to nezvládnou. Uklidňovala mě, ať nemám strach, že každý jednou začínal. Jak jsme se blížily, slyšely jsme čím dál větší hluk. Šly jsme špatně osvětlenou chodbou a pak jsme vešly do ohromné haly. Bílé světlo zářivek ji osvětlovalo víc než chodbu, ale stejně ne dostatečně. Uvnitř byla spousta velkých strojů, praček, sušiček, mandlů a žehlicích lisů. Vonělo tam čerstvě vyprané prádlo. Lidé museli mluvit hodně nahlas, aby se v hukotu strojů vůbec slyšeli. Moje průvodkyně mě dovedla k mistrové. Klidná, usměvavá žena se mě zeptala:

„Jak se jmenuješ?“

„Alex,“ odpověděla jsem.

„Á máme tady exotiku,“ zasmála se a řekla, ať mě odvedou k Elence.

„Co mám dělat?“ zeptala jsem se, když mě představili Elence, malé starší ženě s pečlivě upravenými vlasy a přísným pohledem za silnými brýlemi. Právě připínala kalhoty do mechanického ramínka. Mávla rukou před fotobuňkou a ramínko odjelo na visutém dopravníku nahoru.

Elenka se mnou popošla o kousek vedle k místu, kam ramínka přijížděla, a vzala z velkého kovového vozíku kalhoty. Ukázala mi, jak je mám složit, že nesmí být naruby a příliš zmačkané. Připnula je do ramínka a zase mávla rukou. Ramínko odjelo nahoru. Vzala jsem další kalhoty do ruky a zkusila to taky. Pak mi ještě ukázala, jak se připínají noční košile, které se věší opačně, a pak operační pláště. Práce se mi zdála jednoduchá a s chutí jsem se do ní pustila. Prádlo jsme braly z velkých vozíků, které stály vedle nás, a když byly prázdné, dojely jsme si pro další na místo, kde se prádlo třídí, když vyjíždí ze ždímačky.

Po hodině a půl jsem měla pocit, že tam stojím věky a věším a věším a věším. Bylo to k nevydržení, chtělo se mi plakat. Mělajsem vuschlo v puse, žízeň, chuť na cigáro, chtěla jsem si lehnout do postele, měla jsem pak i hlad. A najednou jsem si uvědomila, že svítá, že i když jsme v mínus čtvrtém podlaží, tak protože je motolská nemocnice na kopci, tak máme okna.

Asi po dvou hodinách mi Elenka zařídila, že jsem mohla na cigáro.

A pak mi dala napít vody a bonbon. Hned mi bylo líp. „Seš tu za trest, nebo za peníze?“ ptala se mě. „Za trest,“ zažertovala jsem. Nepochopila jsem, že tím myslí obecně prospěšné práce. Když jsme si to vysvětlily, říkala jsem „no, teda za peníze...“ a ona na to: jasně, jsem od Nataši, takže mám málo. A od té chvíle bylo všem jasné, že mě sem poslal pracák, jako všechny, které zaměstnává MidianCoral.

Když jsme šly konečně na oběd, provedla mě Elenka nemocničním labyrintem až k jídelně. Řekla mi, že když mě zaměstnává Nataša, tak si můžu dát jenom polívku a rohlík. Sama si dala polívku, hlavní jídlo i zákusek. Srkala jsem z misky trochu té slané vody a koukala, jak se Elenka naproti mně láduje knedlíky s masem. Že nebudu mít na oběd, mi říkala už paní v agentuře, teď jsem litovala, že jsem ji neposlechla a nevezala si sebou tu housku. Osmělila jsem se a zeptala se Elenky, proč ona může mít oběd, kdežto já ne.

Ukázalo se, že Elenka je na rozdíl ode mě přímo zaměstnankyní Motola. Její mzda je tak o několik tisíc vyšší než ta moje a taky má obědy za pětadvacet korun. Zaměstnanci Motola jsou ti, kdo v prádelně pracují už delší dobu. Kdybych si oběd chtěla dát já, tak jen za hlavní chod zaplatím korun dvaasedmdesát. Což je víc, než si vydělám za hodinu. Chápu, že to si dovolit prostě nemůžu.

Elenka je hrdá na to, že se sama uživí, že jí stát nic nedoplácí. A ještě posílá peníze dětem na Slovensko. Elence je devětapadesát. Je energická, snadno se rozčílí, kulhá a má cukrovku. Hlavu má snad jako jediná z prádelny pečlivě upravenou od kadeřníka, nechybí jí žádné zuby. Celou svou osobností dává najevo, že v jejím životě je všechno v perfektním pořádku. Svou práci miluje. Bydlí v Motole na ubytovně a svůj pokoj sdílí se spolubydlící, takže za něj platí jen dva a půl tisíce měsíčně. Elenčina máma byla na půl Romka, táta Žid, jehož rodiče zemřeli v koncentráku a po válce ho adoptovali Němec - bojovník proti nacismu a Maďarka, kteří nemohli mít vlastní děti. Elenka je z devíti sourozenců a sama má čtyři děti. V prádelně pracuje sedmnáct let. Příští rok by měla jít do důchodu, ale ráda by ještě zůstala.

Během dne mě jedna kolegyně dovedla na chodbě k papíru, kde se píše, v kolik jsme přišli a v kolik odcházíme. To jsou píchačky pro ty, co dělají pod Natašou. Ostatní si píjajkartou, díky které můžou použít zaměstnanecký vchod a nechodit vnitřkem budovy.

A pak ještě pro mě přišla dolů přímo Nataša, že jdeme podepisovat smlouvy. Podepsala jsem hodně papírů, který mě nenechala číst a jen nadzdvihávala roh papíru a ukazovala, kde to mám podepsat, ale neukázala mi nikdy ten papír celej. Na konci bylo napsáno, že mě proškolila v bezpečnosti práce. „Nesmíte pít alkohol a nosit na pracovišti zlato. Tak a teď když už to víte, jste proškolená.“ Smlouvy mi nedala, dostanu je později, až je podepíšu „oni“.